

PLATTELANDERSBOND (later NATIONALE BOEREN-, TUINDERS-, EN MIDDENSTANDSPARTIJ)

De **Plattelondersbond** is gedurende het gehele interbellum een kleine, maar stabiele factor geweest in het Nederlandse politieke krachtenveld. De Plattelondersbond is ontstaan op de Zuid-Hollandse eilanden. Op 13 februari 1917 werd de partij opgericht te Rotterdam door Arend Braat, H. Kruidenier en Aert van den Hoven. Bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer in dat jaar stelde de Plattelondersbond in vier districten kandidaten, maar zij wist niet eenmaal de herstemming te halen. Onder het stelsel van evenredige vertegenwoordiging had de Plattelondersbond meer succes. De partij mengde zich bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer op 3 juli 1918 met twee lijsten in de verkiezingsstrijd, een rechtse (confessionele) en een linkse (vrijzinnige) lijst. Het program van de partij bestond voornamelijk uit concrete verlangens om de positie van de boeren te verbeteren, zoals een verbetering van de electriciteitsvoorziening op het platteland, de afschaffing van de in 1918 ingevoerde zomertijd en verbetering van het landbouwonderwijs. De beide lijsten verzamelden 9089 stemmen (0.67%) waardoor de partij een vertegenwoordiger naar de Tweede Kamer mocht afvaardigen. Deze vertegenwoordiger, de Twentse boer Frederik Bos, sloot zich in de Tweede Kamer aan bij de Neutrale Fractie onder leiding van M.W.F. Treub. Bos voelde zich op het Binnenhof echter weinig op zijn gemak en in september 1919 nam hij reeds afscheid van het parlement om terug te keren naar zijn boerenbedrijf in Lonneker. Zijn opvolger werd Arend Braat, die al vanaf de oprichting een dominante positie binnen de partij innam. Braat zou tot 1933 in de Tweede Kamer blijven. Deze non-conformistische boer uit Hekelingen nam in de volksvertegenwoordiging geen blad voor de mond en werd berucht vanwege zijn soms weinig parlementaire gedrag. Zijn pijlen richtte hij voornamelijk op de 'luie stedelingen', die, volgens hem, parasiteerden op de hardwerkende plattelandsbevolking. Een voorbeeld van de stedelijke minachting voor het platteland was in zijn ogen de in 1918 ingevoerde zomertijd, die hij dan ook afgeschaft wilde hebben.

Door de meeste politici en kranten werd 'Boer Braat' bespot en geminacht, maar in de door crisis geteisterde plattelandsgebieden sloeg Braats retoriek wel aan. Vooral in Drenthe groeide de aanhang van de Plattelondersbond gestaag. Bij de Tweede-Kamerverkiezingen op 5 juli 1922 stemden 45.816 kiesgerechtigden op de partij (1.56%). Een vierde deel van het aantal uitgebrachte stemmen was afkomstig uit de kieskring Drenthe. Het leverde de Plattelondersbond een tweede zetel op, die werd ingenomen door de Groninger Reints Feike de Boer.

Bij de Provinciale-Statenvverkiezingen van 1923 had de partij eveneens succes. In totaal kregen de *Plattelonders* vijftien Statenleden, waarvan vier in Drenthe en drie in zowel Groningen als Friesland.

Na in electoraal opzicht succesvolle jaren geraakte de partij in 1924 in een crisis verzeild door onderling gekrakeel tussen de Kamerleden De Boer en Braat. De Boer kreeg bijval van het bestuur en van het bondsorgaan *De Plattelander*, maar Braat wist zich verzekerd van de steun van de meeste leden en wist zo de interne machtsstrijd in zijn voordeel te beslechten. Op een vergadering op 6 januari 1925 werden De Boer en het voltallige bestuur geroyeerd, en nam Braat de touwtjes wederom volledig in handen. De Boer bleef met enige volgelingen campagne voeren tegen Braat en bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer op 1 juli 1925 namen zowel De Boer als Braat deel met een eigen Plattelondersbond. Braat zou uiteindelijk aan het langste eind trekken. Zijn lijst behaalde 43.877 stemmen (1.4%) tegen 18.762 (0.6%) voor de **Plattelondersbond-De Boer**. De Boer raakte hierdoor zijn Kamerzetel kwijt. Bij elkaar opgeteld boekten de twee partijen wel weer winst in vergelijking met vier jaar eerder.

Na de verkiezingen probeerde Braat definitief orde op zaken te stellen in zijn eigen partij. Allerlei hem niet welgezinde leden werden geroyeerd, terwijl ook nieuwe statuten werden aangenomen. Nieuwe electorale successen bleven echter uit. Bij de Provinciale-Statenvverkiezingen van 1927 verloor de partij eenderde deel van haar zetels. Bij de Tweede-Kamerverkiezingen op 3 juli 1929 kreeg de partij 34.805 stemmen (1.0%), een forse daling maar nog net genoeg voor een zetel. De partij verkeerde in deze periode bovendien in permanente geldnood, waardoor de uitgave van het bondsblad *De Nieuwe Plattelander* rond 1929 tijdelijk gestaakt moest worden. Ook bleef Braats dominante positie in de partij een permanente bron van conflicten vormen. Ook de in 1929 uitgebroken economische crisis, die op het platteland bijzonder sterk gevoeld werd, leidde

aanvankelijk nog niet tot electoraal succes. De Plattelandsbond verloor bij de Provinciale-Statenvierkiezingen van 1931 maar liefst acht van de tien Statenzetels.

Pas in de herfst van 1931 vertoonde de Plattelandsbond weer enige activiteit. Zo stonden de *plattelanders* Braat en A. Fikse aan de basis van de oprichting van een Nationaal Boeren Crisis Comité op 1 december 1931, dat door protestvergaderingen en demonstraties uiting wilde geven aan het ongenoegen van veel boeren. Met uiterst felle, populistische toespraken trokken Fikse en Braat in 1931 en 1932 door het land. Pogingen om nauwere samenwerking te verkrijgen met de in 1932 door de landbouweconoom Jan Smid opgerichte boerenbeweging Landbouw en Maatschappij mislukten echter.

De Plattelandsbond nam onder een nieuwe naam deel aan de verkiezingen voor de Tweede Kamer op 26 april 1933: de **Nationale Boeren-, Tuinders- en Middenstandspartij** (NBTM-partij). Over de exacte datum van en de precieze reden voor deze naamsverandering is vooralsnog niets bekend. Behalve een nieuw werkprogram had de partij nu ook een program van beginselen aangenomen. Daarin wierp de NBTM-partij zich behalve als voorvechter van de belangen van het platteland - volgens de partij 'de voornaamste bron van welvaart voor ons land' - ook op als behartiger van de belangen van de middenstand. De middenstand beschouwde de NBTM-partij als onmisbare 'schakel tusschen voortbrenger en verbruiker'. Ook sprak de partij zich uit voor een zekere mate van ordening ten gunste van het platteland. In verschillende verkiezingstoespraken namen partijwoordvoerders tevens afstand van de parlementaire democratie.

De NBTM-partij wist de dalende lijn die de Plattelandsbond na de verkiezingen van 1925 was ingeslagen om te buigen. De partij behaalde bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer in 1933 47.653 stemmen (1.3%). Daarmee behield de partij haar Kamerzetel. Deze werd echter niet langer bezet door Arend Braat, maar door mr. Cornelis Vervoorn, een meer gematigde hereboer uit Herwijnen die vanaf 1929 een steeds belangrijker positie binnen de partij had gekregen. Braat, die meende recht te hebben op de zetel, verliet woedend de partij en meldde zich aan bij de **Nationaal Socialistische Beweging** (NSB), waar hij als lid werd geweigerd. In 1935 heeft Braat nog pogingen ondernomen om de oude Plattelandsbond nieuw leven in te blazen, maar deze mislukten.

De bedaarde Vervoorn werd, in tegenstelling tot Braat, wel door zijn mede-Kamerleden gewaardeerd. Maar op het platteland sloeg zijn gematigde boodschap minder aan. De vooral in Drenthe zeer populaire boerenbeweging Nationale Bond Landbouw en Maatschappij beschouwde Vervoorn niet als een capabel behartiger van de agrarische belangen: zij beval haar leden bij de Provinciale-Statenvierkiezingen van 1935 aan op de NSB te stemmen. Bij deze verkiezingen verloor de NBTM-partij haar laatste twee zetels in Drenthe en Groningen. In 1937 raakte de partij ook haar enige zetel in de Tweede Kamer kwijt. De verkiezingen voor de Tweede Kamer van 1937 waren een drama voor Vervoorn geworden. De NBTM-partij behaalde nog slechts 6891 stemmen (0.1%). In Groningen en Drenthe, eens de bolwerken van de partij, behaalden Vervoorn en de zijnen respectievelijk 0.06% en 0.4% van de stemmen!

De NBTM-partij is deze klap niet meer te boven gekomen. De partij heeft na 1937 geen zichtbare activiteit meer ontplooid. Over de precieze datum van opheffing zijn geen gegevens gevonden.